

2. Je li bolje reći »župni ured« ili »župski ured«?

Odgovor na prvo pitanje nalazi se već u članku Stjepana Vlahovića »IDEM VLADI ili IDEM K VLADI«, Jezik, II, 28. S. Vlahović izričito ne kaže, ali iz njegova članka proizlazi da je gramatički dobro i jedno i drugo, a da razliku treba tražiti samo na stilskoj razini. Mislimo iznesenim u tom članku teško je išta novo dodati bez potankih i opsežnih istraživanja.

Drugo pitanje već polazi od pretpostavke da je u istoj vezi dobar i jedan i drugi pridjev, ali čitaoca zanima što je bolje.

Sama je pretpostavka dobra. S gledišta tvorbe pravilan je i jedan i drugi pridjev. Naime. oba su sufiksa, -ni i -ski, istoznačni. I jednim se i drugim izriče neki odnos prema imenici u pridjevskoj osnovi. Ali iako su istoznačni, imaju različitu raspodjelu. U jednim kategorijama dolazi samo -ski, u drugima samo -ni, a u trećima i -ni i -ski. Ukrštavaju se upravo na kategoriji općih imenica za neživo. Tu o njihovoj raspodjeli odlučuju uglavnom glasovni razlozi, djelomično i teritorijalni (na istočnom području od nekih se imenica pretežno upotrebljavaju pridjevi na -ski, a na zapadnom -ni), ali u pojedinim primjerima odlučuju i posebni razlozi.

Pri tvorbi pridjeva *župni* i *župski* glasovnih razloga nema, ali ima teritorijalnih. U jednim se krajevima upotrebljava *župni ured*, *župna crkva*, a u drugima *župski ured*, *žup-*

ska crkva. Razlozi su u višeznačnosti imenice *župa*. Ona znači: 1. sunčan kraj, 2. upravna jedinica (povijesna riječ), 3. crkveno područje, 4. geografski naziv. Ima krajeva u kojima se od *župa 1* upotrebljava pridjev *župan*, određeni oblik *župni*, u značenju 'sunčan'. Da se izbjegne homonimija, u tim se krajevima od *župa 3* upotrebljava *župski*, npr. *župski ured*, *župska crkva* oko Konjica. S druge strane kad su zemljopisni nazivi vlastite imenice, od njih se pridjevi tvore samo sufiksom -ski i od toga izuzetka nema. Kako *Župa* ima više, s pridjevom *župni*: *župa 3* izbjegava se homonimija sa *župski*: *Župa*. Tako se u Dubrovniku od *Župa* upotrebljava samo *župski* (*župski sir*, *kupus*, *župsko mlijeko*, *župski mladići*, *župski je dio magistrale već gotov*, a *konavoski nije*), a *župni* od *župa 3* (*župni ured*, *župna crkva*). Budući da je *župan*, odr. *župni* 'sunčan' danas provincijalizam, *župski* od *Župa* jedina jezična mogućnost, a *župni* od *župa 3* prošireniji nego *župski*, nema nikakva kolebanja da u književnom jeziku izričitu prednost dademo vezama *župni ured*, *župna crkva*. A tako je i učinjeno u Deanović-Jernejevu Hrvatskosrpsko-talijanskom rječniku, a prema tome i u njegovu blizancu Hrvatskosrpsko-francuskom rječniku. J. Benešić u Hrvatsko-poljskom rječniku *župski* upućuje na *župni*, ali iz svega što je rečeno jasno proizlazi da *župni* nije pravi sinonim sa *župski*.

Stjepan Babić

OSVRTI

KOJEGA SU RODA RIJEČI *AKT* I *DOKUMEN(A)T*?

U 1. broju ovogodišnjeg »Jezika« u članku Vladimira Gudkova »Duga i kratka množina kao diferencijalni semantički znak« ima ovaj odlomak:

U pojedinim riječima dvojnost množinskih oblika služi razlikovanju značenja riječi. diferencijaciji homonima. Uporedi: akt -- mn. (a k t a »službeni spisi«)

a k t i — »akcija, postupci«

a k t o v i — »slike koje predstavljaju golo tijelo.«

Navedeni oblik a k t a nominativ je množine, i to imenice srednjega roda, dok je ista riječ u jednini muškoga roda. Čini mi se neobičnim za ovu kategoriju riječi da ista riječ može imati u jednini jedan rod (muški), a u množini drugi (srednji: ova akta, službena akta i dr.), iako ima riječi koje su u jednini muškoga roda, a u množini se vla-

daju kao da su ženskoga roda: naš hodža, hadžija, vladika i sl. — naše hodže, hadžije, vladike. To je svakako iz latinskog (kancelarijskog) izraza *ad acta* (a/a) prešlo u naš kancelarijski izraz: u akta, a zatim *ova akta* i, samostalno, *akta*. Stvoren je i glagol *adaktivirati* u značenju: odložiti spis u arhivu.

Mislim da je oblik *akta* za prvi i četvrti padež množine nepravilan i da bi ga trebalo i u govoru i u pismu zamijeniti oblicima *akti*, odnosno *akte*: službeni akti (ako **već nećemo reći spisi**) ili: »Treba raste-retiti arhivu stariju od deset godina, ali sa-čuvati *akte* od trajnije vrijednosti.«

Isto tako i riječ *dokumen(a)t* dobila je dva roda: u jednini muški, u množini srednji. Tako često čitamo u natječajima da treba uz prijavu priložiti *dokumenta*, a svi oni koji imaju ikoliko veze s administraci-jom danomice imaju priliku čitati kako na-tjecatelji prilažu *potrebna dokumen-ta*, mjesto *dokumente*.

U Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika prva je riječ upisana kao *äkt*, mn. *äkti* (u kancelarijskom jeziku) *äkta* (sr. r.), gen. *äkätä*.

O *dokumentu* kao imenici dvaju ro-dova nema spomena u Pravopisu, ali stoji da se može pisati i govoriti dokument i doku-menat.

Iako se redakcija Pravopisa za oblik »ak-ta« (nom. plurala sr. roda) ogradila termi-nom »kancelarijski jezik«, ipak i iz kance-larijskog jezika treba trijebiti nepravilnosti, jer one, makar mi to i ne htjeli, prodiru i u književni jezik.

Alija Nametak

O NAŠIM PRIMORSKIM GEOGRAFSKIM IMENIMA

Pisanje velikih i malih slova potanko je objašnjeno u Pravopisu i naoko je vrlo jed-nostavno. Međutim u praksi nije uvijek tako.

Premda u t. 12. i 13. Pravopis daje pra-vila za pisanje geografskih imena od jedne i više riječi, ima veliki broj primjera na koje se ona ne mogu primijeniti bez kole-

banja. Očito da Pravopisna komisija nije imala na umu ogromno bogatstvo raznolikih toponima kojima obiluje svaki kilometar na-še razvedene obale, jer niti jedan od tih izuzetnih toponima nije uzet kao primjer u inače vrlo iscrpnom i opsežnom Pravopisu:

Nije, zapravo, to ni čudno jer se velikom broju primjera ne može, bez poznavanja sta-nja na terenu, pouzdano utvrditi značenje, pa bi za dobro rješenje svih problematičnih slučajeva bila prijeko potrebna terenska is-pitivanja.

Geografske nazive (toponime) prije rata prikupljali su jedino oficiri terenskih hidro-grafskih i topografskih grupa usput, prilikom premjeravanja na terenu. Tako prikupljeni i provjereni geografski nazivi, nakon pro-učavanja i uspoređivanja s toponomastičkim materijalom iz postojećih austrougarskih i talijanskih karata i priručnika za našu obalu, tiskani su u novim pomorskim kartama i pri-ručnicima, koje je tada izdavao Hidrografski institut. Tako su polako u naše pomorske karte počeli prodirati narodni nazivi zamje-njujući dotad postojeće strane nazive.

Nakon rata su vršena neka toponomastička istraživanja u Istri, kvarnerskim otocima i južnom dijelu Jadrana u kojima su sudje-lovali predstavnici Hidrografskog instituta, Geografskog instituta, Leksikografskog zavo-da, Jugoslavenske akademije i Slovenske akademije.

Ova je komisija vrlo savjesno obavila svoj rad prikupivši veliki broj narodnih naziva pojedinih geografskih mjesta i utvrdila pra-vilan oblik svih onih geografskih naziva za koje se to moglo, a romanskim i predroman-skim nazivima dala onakav narodni (hrvatski ili slovenski) oblik kako ga izgovaraju da-našnji stariji stanovnici.

Od tog vremena nije više ništa krupnijeg napravljeno da bi se pitanje naše obalne toponomastike riješilo. Jer nekih nejasnih i neriješenih problema još ima i danomice rastu. Da je to tako, navest ću neka vlastita zapažanja.

Geografski pojmovi od više riječi pišu se velikim početnim slovom, i to samo prve ri-ječi i riječi u nazivu koje su same po sebi vlastita imena. To je jasno, osobito kada